

Obracanje predstavnika Petritscha Vijecu sigurnosti Ujedinjenih nacija

Visokog Wolfganga

Uvazeni gosp. predsjednice,
Clanovi Vijeca sigurnosti,

Obracam vam se u vremenu iskusenja za tesko steceni mir na Balkanu. Dim nad planinskim selima i zvuci zestoke puscane paljbe opet su tu, ovaj put u Makedoniji i Srbiji, dok sa pretezno hrvatskih područja u Bosni i Hercegovini ponovo dolaze pozivi na etnicku podjelu.

Medjutim, ovoga puta ne mozemo reci da ne znamo sa kakvim izazovima smo suoceni u naporima na ucvrscivanju mira u jugoistocnoj Evropi. Sada uistinu vidimo sta su ti izazovi to su lideri proslosti koji se plase da ce ih pozitivne i stvarne promjene sadasnjice lisiti moci, i politicke i finansijske.

Ovo je 18. izvjestaj koji podnosi jedan Visoki predstavnik, a cetvrti put da ja imam cast govoriti pred Vijecem sigurnosti. Zelim iskoristiti ovu priliku da pokazem kako moj Ured i druge medjunarodne organizacije ciji rad koordiniram u Bosni, kao sto su Ujedinjene nacije uspjesno djeluju protiv opasnih glasova koji zagovaraju podjele u Bosni i Hercegovini. Zelim pokazati kako vladavina zakona i trzisne i ekonomске reforme preobrazavaju ovu zemlju i upucuju je na put integracije sa Evropom. I kako sve ovo moze posluziti kao model za ostatak regiona.

Mi ne smijemo ustuknuti pred pojavom nekoliko naoruzanih ljudi ili bucnih prijetnji i odreci se tesko obavljenog posla i milijardi dolara utrosenih na izgradnju temelja za stabilan i

prosperitetan Balkan.

Nas kontinuirani angazman u Bosni i Hercegovini mozete posmatrati na dva nacina kao moralni imperativ ili jednostavno kao zdrav razum koji prepoznaje sopstveni interes. Kako god bilo, medjunarodna zajednica bi izasli kao gubitnik ukoliko bili odustali od napola obavljenog posla.

Evo zbog cega:

S obzirom na revolucionarne promjene do kojih je prosle godine doslo i u Hrvatskoj i u Jugoslaviji, smatralo se da su rezultati opcih izbora odrzanih u novembru prosle godine razocaravajuci. Medjutim, kada se uzme u obzir karakter Bosne i Hercegovine, kao istinski multietnicki zemlje gdje je tokom rata izmedju 1992. i 1995 godine skoro cetvrt miliona ljudi izgubilo život prelaz na umjerene stranke je i stvaran i ohrabrujuci.

Broj mandata u državnom Zastupnickom domu, koji su osvojile stare nacionalističke stranke puput bosnjačke Stranke demokratske akcije, SDA, Srpske demokratske stranke, SDS i Hrvatske demokratske zajednice, HDZ od kojih niti jedna, usput budi receno, nema neki narocit demokratski kredibilitet – pao je sa 36 od ukupno 42 koliko su imale 1996. godine na samo 19 na posljednjim izborima. Najzastupljenija je multietnicka Socijal-demokratska stranka, SDP, sa devet mandata.

Gotovo 10 godina nakon izbijanja rata u Bosni i Hercegovini, ova je promjena po prvi put u ovoj zemlji dovela do uspostavljanja vlade koja nije nacionalistička kako na državnom nivou tako i u Federaciji, u kojoj pretežno zive Bosnjaci i Hrvati. U Republici Srpskoj, entitetu gdje uglavnom zive Srbi, na celu Vlade se nalazi umjereni tehnokrata. Novi premijer Bosne i Hercegovine odnosno premijer na državnom nivou, Bozidar Matic, najavio je planove za provedbu tržisnih reformi, stvaranje radnih mesta i omogucavanje stotinama

hiljada gradjana Bosne i Hercegovine, koji su i dalje izbjeglice ili raseljena lica, da se vrate u svoje domove. Ovo smatram vaznim indikatorom da moj "ownership concept", koncept odgovornosti lokalnih vlasti i gradjana za probleme ove zemlje – konacno pocinje funkcionirati.

Gospodine predsjednice, dame i gospodo: Zelimo li gospodina Matica ostaviti samog bas sada, dame i gospodo, kada situacija u Bosni i Hercegovini pocinje bivati bolja?

Jedan ugledni americki kolumnista, koji u naslovu svoje kolumne kaze "Nacionalizam jos uvijek dominira" smatra da bismo vjerovatno to trebali uraditi. Isti je napisao: "U buducnosti cemo vjerovatno biti svjedoci podjele izmedju Hrvatske i Srbije, ne-muslimanskih dijelova Bosne i Hercegovine. Bosna i Hercegovina kakva danas postoji i na cije je stvaranje veliki utjecaj izvrsio Richard Holbrooke za vrijeme pregovora odrzanih u Daytonu 1995.godine, vjerovatno je suvise vjestacka tvorevina da bi mogla prezivjeti."

Ovakva ideja, sto i jeste zabrinjavajuce, je sve vise u opticaju u akademskim krugovima, kao i drugdje na obje strane Atlantskog okeana. Tek odnedavno diskreditovana ideja "prastare etnicke mrznje", koju je medjunarodna zajednica koristila kao ispriku za svoju inertnost pocetkom 90-tih, dobiva na snazi dok istovremeno nacionalisticki protagonisti u Hrvatskoj, Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini gube moc.

Jedan od onih koji gube tlo je i gosp. Ante Jelavic. Nakon niza provokativnih poteza s njegove strane, ovog mjeseca sam ga smijenio sa funkcije clana zajednickog Predsjednistva Bosne i Hercegovine. Takodje sam mu zabranio dalji angazman u bilo kojoj politickoj stranci, ukljucujuci i u HDZ-u koji je predvodio sve do prije dvije sedmice. Ista zabrana se odnosi i na tri njegova zamjenika tvrdolinijasa.

Jelavic je djelovao u pravcu rusenja Daytonske mirovnog sporazuma, ugrozavajuci time ustavni poredak u Bosni i

Hercegovini, kao i mir u toj zemlji. Njegova stranka je mjesecima bojkotirala zvanicne institucije, zbog cega su svi oni koji su za tu stranku dali svoj glas ostali nezastupljeni. Uprkos konkretnim upozorenjima, njegova stranka je na sâm dan izbora odrzala politicki miting pod plastom referendumu. Takodjer je ucestvovao na mitingu podrške dvojici osudjenika za ratne zlocine koje je Tribunal u Hagu proslog mjeseca osudio za zlocine protiv covjecanstva. Ubrzo nakon toga je njegova stranka, tvrdeći da govori u ime Hrvata u Bosni i Hercegovini, najavila plan za uspostavljanje samouprave. Bio sam primoran da poduzmem odlucne mjere.

Nas kolumnista bi rekao "rekao sam vam".

Ali, o cemu se, zapravo, radi?

Vec duzi niz godina nacionalisti Jelavicevog soja se bogate iskoristavajuci strah i sumnje stanovnistva koje jos uvijek pokusava prevladati strahote rata. HDZ je u predizbornoj reklami podrivackog sadrzaja, koju je kasnije zabranio OSCE buduci da je bila u suprotnosti sa izbornim pravilima, prikazao Muslimane, inace susjede bosanskih Hrvata, kao krvozedne Saracene kako stavlju nevinu djecu pod mac. Ne treba puno da biste ubijedili nekoga sa ogranicenim pristupom izbalansiranom izvjestavanju da im je zivot u opasnosti. Strah je bio karta na koju su godinama igrali i koja im je zagarantovala veliki odaziv biraca.

Ali stranke poput HDZ-a se nalaze u nevolji. Sve u svemu, glasovi za HDZ mandate u drzavnom parlamentu su opali sa 340,000 na prvim poslijeratnim izborima 1996. godine na svega 160,000 prosle godine. Istina je da je srpski SDS, kojeg je osnovao optuzeni za ratne zlocine Radovan Karadzic, u Republici Srpskoj dobio veliki broj glasova. Unatoc tome, ta stranka je ipak morala prihvati umjerenu vladu koju sam ranije pomenuo.

Sve u svemu, gospodine Predsjednice, dame i gospodo, izvori

straha i novac koji je taj strah proizvadio i slijevao u riznice nacionalistickih stranaka vec polako blijede.

Rekordan broj izbjeglica i raseljenih osoba je prosle godine zaključio da je situacija u dovoljnoj mjeri bezbjedna te su se vratili svojim domovima. Ali, jos uvijek su se javljali zlocinacki incidenti sa ciljem ulijevanja straha i odvracanja od povratka kuce su gorile u istocnim dijelovima Srebrenice, bilo je demonstracija i svakodnevnog zastrasivanja dužnosnika koji rade u stambenim organima na provedbi novih, striktnih imovinskih zakona.

Ipak je u toku 2000. godine zabiljezen povratak 67,000 osoba u Bosni i Hercegovini i to u područja gdje pripadaju manjinskom stanovništvu. Ta brojka je gotovo dvostruko veca od broja ostvarenih povrata u 1999. godini.

Visoki komesarijat Ujedinjenih naroda za izbjeglice je izvijestio da ove zime nije bilo satorskih naselja i da je ove godine proces povratka dobro startovao zahvaljujući blagoj zimi. Tako se u januaru 2001. godine na prostoru cijele Bosni i Hercegovini vratilo svojim domovima 4,026 osoba iz reda manjinskog stanovništva, dok je u istom mjesecu prije godinu dana zabiljezen povratak 1,688 osoba.

Kada izbjeglica bosnjačke nacionalnosti ima samopouzdanje da se vrati u mjesto poput Srebrenice, u kojem se dogodio najveći masakr u Evropi nakon Drugog svjetskog rata, onda mozete biti poprilično sigurni da nacionalistička poruka gubi na snazi. I dalje cu odlucno djelovati i sa funkcije smjenjivati sve one dužnosnike koji opstruiraju vladavinu prava u oblasti od vitalnog znacaja – povratka.

Nacionalistima se ne svidja kako su vladavina prava i tržisne reforme počele da nagrizaju ono sto je nekad predstavljalo njihov ekonomski posjed i institucionalizirano razbojništvo koje su uzimali zdravo za gotovo.

Dana 31. decembra prosle godine zatvoreni su zavodi za platni

promet, stari komunisticki monopol i nad finansijskim transakcijama, koji su u toku rata bili pod strogom kontrolom tri vodece nacionalisticke stranke. Komercijalne banke, medju njima i nekoliko zapadnih banaka, preuzele su njihovu ulogu. One pruzaju bolje usluge i omogucavaju pravu konkurenciju. Visina kamata na kredite pala je sa oko 30 posto na svega 10 posto.

Bosna i Hercegovina je i dalje uveliko ovisna o medjunarodnoj pomoci koja prema procjenama cini 60 procenata bruto drustvenog proizvoda. Ali je stvarni rast bruto drustvenog proizvoda u 2000. godini iznosio pristojnih 10 procenata i inflacija je u Federaciji povećana za svega 3 posto. U 2000. godini je inflacija u RS-u znatno usporena i iznosi osam procenata.

Penzioneri i dalje predstavljaju ugrozenu kategoriju populacije, iako kontroverzni zakon s ciljem okoncanja stetne prakse zaostalih isplata ipak ima pozitivnog efekta. Njihova protestna okupljanja puna gnjeva su se okončala s prošlog godinom.

Moj Ured je bio primoran da nametne i previse pozitivnih pomaka. Vlada Bosne i Hercegovine koja odlazi sa političke scene odbijala je da usvoji zakon o reformi penzionog sistema, cime je rizikovala gubitak na desetine miliona dolara prijeko potrebne pomoci MMF-a i Svjetske banke. Morao sam nametnuti taj zakon.

Ali zato vjerujem da sa novom bosansko-hercegovackom vladom gradjani te zemlje imaju po prvi put vodje koji zele taj proces preuzeti u svoje ruke i sami izvršavati duznosti i obaveze vlade.

I nova država i entitetske vlade imaju ambiciozne planove za daljnje reforme smanjenje poreskih stopa i prosirenje poreske osnove, poboljšanje naplate carinskih dazbina i akciza, te nastavak privatizacije – kojima zele privuci i domace i strane

investitore, te izbalansirati zvanicne budzete.

Nove vlade su u velikoj mjeri zainteresirane za prekid lanca krijumcarenh cigareta i alkohola, zbog kojeg su, prema procjenama, svake godine bili na gubitku u iznosu od jedne cetvrtine milijarde dolara. Dio veceg pouzdanja je veca transparentnost i vladavina prava opet nesto sto nije po ukusu nacionalista.

Proslog mjeseca sam sa funkcije direktora Elektroprivrede smijenio Edhema Bicakcica, koji je sve donedavno bio premijer Vlade Federacije i visi zvanicnik bosnjacke stranke SDA. Sada se protiv Bicakcica vode cetiri krivicne istrage zbog prevare i zloupotrebe javne funkcije. Nisam zelio da on bude na sceni buduci da ove godine zapocinjemo reorganizaciju javnih komunalnih preduzeca kao sto su preduzeca za elektrodistribuciju i telekomunikacije. Distribuciju tih usluga, odredjivat ce efikasnost i cijena, a ne prepostavljena etnicka pripadnost korisnika.

Ovo je uputilo jasan signal zvanicnicima da moraju temeljito promijeniti svoje ponasanje i, uz stvaranje suda na drzavnom nivou koji ce arbitrirati u medjunarodnim trgovinskim sporovima, u mnogome doprinijelo ojicanju povjerenja donatora.

Medjutim, gospodine Predsjednice, dame i gospodo, to nije imalo skoro nikakvog ucinka na samouvjerenost nacionalista.

Od mog zadnjeg obracanja Vijecu sigurnosti takodjer sam donio vaznu odluku o uspostavljanju Ustavnih komisija u oba entiteta. Ove Komisije ce na privremenoj osnovi osigurati implementaciju historijske odluke Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti sva tri naroda u oba entiteta, sve do njene konacne implementacije koja se ocekuje u toku ljeta.

Ova znacajna pravna odluka u sustini znaci da ce prava svih konstitutivnih naroda u BiH, Bosnjaka, Hrvata, Srba i Ostalih, kao gradjana BiH biti u potpunosti zasticena putem zakona u oba entiteta cak i prije nego sto dodje do potpune

implementacije Odluke Ustavnog suda BiH. Ovo ce imati ogroman i pozitivan uticaj na mnoge oblasti javnog zivota, od obrazovanja do zaposljavanja. To se nacionalistima takodje ne dopada.

U decembru prošle godine sam uspostavio Nezavisnu sudsku komisiju kako bih u cijeloj zemlji pokrenuo reformu sudstva i tuzilastava. To bi trebalo pomoci u uspostavi vladavine prava.

Pozitivne reforme, demokratske vlade koje zele clanstvo u Evropskoj Uniji su takođe dio svakodnevnice u susjednoj Hrvatskoj i Jugoslaviji. Bosna i Hercegovina je upravo imenovala svog prvog ambasadora u Beogradu.

Kako ce mnogobrojna medjunarodna zajednica moci osigurati da Balkan bude integriran u Evropu kao jedan miran i prosperitetan region? Uprkos svoj njegovoj kompleksnosti, vjerujem da je odgovor na ovo pitanje relativno jednostavan.

Prije svega, moramo i dalje pruzati nasu punu podrsku haskom Medjunarodnom tribunalu Ujedinjenih naroda za zlocine pocinjene na teritoriju bivse Jugoslavije. To je institucija koja ostvaruje rezultate. Izuzetno vazna presuda donesena u slučaju Kunarac proslog mjeseca predstavlja prvu presudu u kojoj se masovna silovanja pojedinačno tretiraju kao zločin protiv čovječnosti, što ima ogroman znacaj za prava zena sirom svijeta.

Mnoge osobe osumnjicene za ratne zlocine takođe shvataju upozorenja. Biljana Plavsic, bivsa predsjednica Republike Srpske, optuzena za zlocine protiv čovječnosti u januaru se predala Tribunalu. Ovog mjeseca je, Blagoje Simic, optuzen za zlocine protiv čovječnosti koje je pocinio kao najviši civilni zvanik u bosanskom gradu Samcu u toku rata, otpustovao u Hag i sam se predao Sudu. On je prvi državljanin Jugoslavije koji je to dobrovoljno učinio.

Ne smijemo prestati vršiti pritisak. Vlada Sjednjene Americkih Država je jasno dala do znanja novim organima vlasti

u Beogradu da moraju saradjivati sa Tribunalom ili se suociti sa ukidanjem medjunarodne pomoci. Ovo ne smije biti prazna prijetnja.

Moramo se pobrinuti da Slobodan Milosevic, Radovan Karadzic i Ratko Mladic budu dovedeni pred lice pravde i da odgovaraju za svoje sudjelovanje u jednom od zadnjih, jezivih cinova mračnog stoljeća. Kao što je pisac Michael Ignatieff rekao o nekaznjavanju ratnih zlocina: "Time se krug nekaznjavanja nastavlja, tako da se narodi i dalje slobodno mogu prepustiti svojim fantazijama o nepostojanju krivice."

Drugo, moramo prestati da obracamo paznju samo na ljude s oruzjem, kao što su oni na makedonskoj granici ili u Presevskoj dolini na jugu Srbije.

Nismo uspjesni kada smo nejasni. U Bosni i Hercegovini, u Hrvatskoj i u Saveznoj Republici Jugoslaviji bili smo uspjesni svaki put kada je medjunarodna zajednica bila jednoglasna.

Prekrjanje granica na Balkanu, pokusaji zadovoljavanja nemogucih zahtjeva nacionalista koji zagovaraju ekskluzivisticku politiku, istrajavanje na jednonacionalnom idealu koji može biti ostvaren jedino na pustom ostrvu, samo vodi ka daljem krvoprolisu i prolongiranom angazmanu medjunarodne zajednice. Haos ide u prilog jedino ratnim profiterima.

Implementacija Daytonskog mirovnog sporazuma pokazuje koliki znacaj ima pripadnost državi, koja je zasnovana na vladavini prava, što je i stvorilo temelje za prosperitetne Sjedinjene Američke Države i ujedinjenu Evropu. To daje snagu ljudima jer im omogućava da putuju, trguju i razgovaraju bez straha, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost, jezik koji govore ili vjeru koju isповједaju.

Imamo vrlo snazna sredstva za uvjeravanje. Narodi jugositočne Europe se možda trenutno i ne slazu oko mnogih stvari, ali se slazu u jednom svi zele biti članovi prosperitetne Evropske

Unije. Taj put ce za njih biti dug, ali on istovremeno mora biti i nesto vise od nejasne nade. Moramo nastaviti da u konkretnom smislu prezentiramo ove mogucnosti, kao sto to vec cinimo putem Pakta za stabilnost i drugih organizacija.

Buducnost balkanskog regiona vec poprima oblike u Bosni i Hercegovini. Izbori su pokazali da njeni gradjani pocinju uvidjati da zbog nacionalizma postaju siromasni i izolirani. Moramo nastaviti graditi na dosadasnjim postignucima. Nesmijemo odustati sada kada je posao tek napola zavrsen.

Gospodine Predsjednice, dame i gospodo, zahvaljujem Vam se na paznji.